

Nagy védelem a kicsiknek

Újabb olyan európai nemzeti kisebbségeket kereshettünk fel a MIDAS jóvoltából, akik egész jól vannak. Olaszországban, Szlovéniában és Horvátországban a szlovén, illetve az olasz közösséget látogattuk meg.

SZEGHALMI ŐRS

„Na, mostanra az összes olyan európai kisebbséget meglátogattuk, amelynek soraiból vannak tagjaink” – összegzett pár napja Triesztben Günther Rautz, az Európai Kisebbségi Napilapok Szövetségének (MIDAS) főtítkára. A MIDAS tagjai ugyanis az egyes európai régiók vezető kisebbségi nyelvű lapjai – s ezen kiadványok képviselői számára minden évben más-más ország kisebbségei lakta részein tart tanulmányutat a szervezet. Ilyenformán különféle tanács-

Számos megbeszélésen vett részt a MIDAS-kiüldöttség Olaszországban, Szlovéniában és Horvátországban

KIVÉTEL

Ha politikailag nem is, minden más szinten ragaszkodnak saját szervezeteikhez a szlovének: több száz kitűnően működő civil szervezetük, kulturális egyesületük, sportklubjuk van, de még külön bankjuk is. Ami a médiájukat illeti, az olasz RAI is sugároz szlovénül, legnagyobb napilapjuk az 1945-ben alapított Primorski Dnevnik, valamint számos periodikájuk és netes lapjuk van. Mindezek többségét az olasz állam pénzezi. Mi több, speciális törvényt is alkotott Róma a szlovének védelmére. Ez az egyetlen olyan olasz jogszabály, amely név szerint egyetlen kisebbséget érint. Ezt azért kapták meg a szlovének, mert kis számarányuk miatt nem részesülhetnek autonómiában, mint Olaszország más régiói (ahol viszont cserébe nincs speciális védelmi törvény). A kisebbségi kérdés már nem szül indulatokat sem Olaszország szlovének lakta régióiban, sem az olaszok számára Szlovéniában, továbbá Horvátországban is európai szintű rendet és nyugalmat tapasztalni ilyen téren...

kozásokon járhattak már a MIDAS-tag-újságok meghívottai Spanyolországban Baszkföldön, Katalóniában, az olaszországi Dél-Tirolban, a finnországi svéd lakta Vasaban és környékén, a német-dán határvidéken, Szlovákia magyarok lakta részén, illetve a szervezet belső tanácskozást tartott már Kolozsváron is. Idén az olaszországi szlovén közösséghez látogattunk el, egyúttal felkeresve a szlovéniai olaszok képviselőit is, sőt, átruccantunk Horvátországba is néhány találkozárra.

Kevesen, de jól

Az 58 millió lakosú Olaszországnak mindössze 0,1 százaléka szlovén nemzetiségű. Ez utóbbiak Friuli Venezia Giulia tartományban élnek, Trieszt, Gorizia és Udine települések környékén. Hivatalos római adatok szerint 70 ezren, saját maguk szerint 80 ezren vannak, de arányuk az általuk lakott, fennebb említett térségekben sem haladja meg a 7 százalékot. A szlovének körül-

belül 1500 éve telepedtek meg a vidéken. A legutóbbi változások a II. világháború után érték őket is, amikor Trieszt és környéke egy ideig a győztes szövetségesek fennhatósága alatt volt, akik végül Olaszországhoz csatoltatták a környéket. Húsz évvel ezelőttig relatív jogfosztottságban éltek a szlovének, mostanra azonban szinte teljes a jogbiztonságuk, akárcsak a Szlovéniában élő olaszoknak. Mindkét ország folyamatos központi támogatást ad a kisebbség oktatásának, sajtójának fenntartására, virágoznak a civil szervezetek, és kiteljesedőben van az anyanyelvhasználat. Ezzel együtt vannak ám számunkra furcsa fejlemények is.

Kétpólusú érdektelenség

Ami az olaszországi szlovének politikai képviseletét jelenti, van valós alternatívájuk, csak nem törődnek vele. Két szervezet, az inkább balos Szlovén Kulturális és Gazdasági Szövetség (SKGZ), vala-

mint az inkább katolikus orientációjú Szlovén Szervezetek Tanácsa (SSO) reprezentálja őket. E két tömörülés hosszú évekig harcban állt egymással, mostanra azonban együttműködnek – bár tevékenységi körük nagyjából ugyanaz. Mind az olasz állam, mind a régió, mind pedig Szlovénia finanszírozza őket. Az érdekesség, hogy a Szlovén kisebbség politikailag nem kötődik egyikhez sem. Az országos választásokon sokáig próbálkozott a két szervezet, de rájöttek, hogy fölösleges, mert sosem kapnak elég szavazatot a parlamentbe való bejutáshoz. A szlovének ugyanis inkább hajlamosak a nagy olasz pártokra voksolni, amelyek szintén indítanak kisebbségi képviselőket is jelöltjeik között. Így eshet meg, hogy az SKGZ és az SSO csak helyi szintű szereplője a politikának. A szlovéneknek mégis van egy képviselőjük a római törvényhozásban, Tamara Blazina – ő azonban az egyik nagy olasz párt színeiben jutott be.

Él még a magyarok emléke is...

Véres történelmi eseményeket is idézett az európai kisebbségeket tanulmányozó ide látogatásunk. Doberdo és az Isonzo emléke nem halványult.

SZEGHALMI ŐRS

A hivatalos programban nem szerepelt kezdetben, de kérésünkre beiktatták: magyar emlékhelyet is felkerestünk. A Trieszthez közeli Doberdo (hivatalos teljes nevén Doberdo' del Lago), illetve az ottani Isonzo folyó neve rossz csengésű a magyarok számára. Az első világháborúban rengeteg magyar katonát esett el és került fogságba ezen a vidéken, igazi tragédia történt annak idején. Az 1915 nyarán kezdődött állóháború által eleve megtizedelt seregek magyar kontingensei számára maga a pokol volt a környék. Ennek a vérontásnak állít emléket az a magyar kápolna, amely Doberdotól nem messze, a kicsi Visintiniben található. Ottani tisztelgő látogatásunkkor örömmel tapasztalhattuk, hogy a kápolnát kívül-belül valóban izlésesen és precízen felújították, körülötte folyamatosan őrt állnak a nemzeti színekkel díszített koszorúk. A renovált létesítményt idén tavasszal Sólyom László magyar köztársasági elnök adta át – az apró település lakói elmondásuk szerint az egyik legnagyobb eseménynek tartják ezt a falu életében, annak ellenére, hogy ők nem magyarok. Sólyom is kiemelte annak idején, hogy 100.000 magyar katonát halt meg az isonzo csatákban, az ottani temetőben tízezeren nyugszanak.

Az előzmények

Szintén a környéken található az az úgynevezett kültéri

múzeum, amely a nemrégiben felszámolt szlovén-olasz határt jelentő hegyeket foglalja magába. Itt szinte teljes épségben tekinthetők meg és járhatók be azok a lövészárkok, amelyeket az első világháborúra oly jellemző állóháború során használtak. A múzeum alkalmazásában álló szlovén idegenvezetőnk a környező hegycsúcsokon zajlott súlyos csatákat ismertette nem felejtette el megemlíteni: innen indult ki a súlyos magyar véraldozat. Ugyanis volt, hogy a környéken nagy harcok zajlottak, máskor azonban hetekig egy lövés sem dördült, a két oldal katonái csak vártak. Egy adott pillanatban aztán ezen hegycsúcsok lövészárkaiból irányították át a magyar katonák jó részét is az Isonzo folyó

partvidékén lévő frontvonalra. „Ez a legtöbbjük számára a biztos halált jelentette aztán. Van ott az ő vidékükön egy Nagyvárad és egy Debrecen nevű város is, többségük odavalósi volt. A végzetes balszerencse okozta, hogy épp a magyarokat vezényelték át az Isonzóra, ha nem így lett volna, a többség túlélt a háborút. Viszont akkor más nemzet fiait vesztet volna oda” – mondta idegenvezetőnk, akkor arról még nem is tudva, hogy csoportunkban két magyar is van.

A régióban, Doberdotól Trieszthig egyébként még ma is élnek magyarok, de már nagyon-nagyon kevesen. Többségük persze a világháború után érkezett oda dolgozni, vagy házasság révén...

Kitálaltunk. Még a házigazdák számára is meglepő mérvű médiaérdeklődés kísérte csoportunk látogatását. Olaszországban, Szlovéniában és Horvátországban is riporterek, forgatócsoportok, rádiós újságírók kértek interjúkat a kiüldöttség tagjaitól kisebbségeink helyzetéről. Képünkön a litvániai lengyel kisebbség képviselője, Rajmund Klonowski nyilatkozik a horvát központi rádióknak.

Egy osztrák, egy magyar és egy lengyel a magyar kápolnánál

RÖVIDEN

□ **A résztvevők.** A MIDAS és az olaszországi szlovén tömörülések és médiaorgánuk által szervezett viziten erősen maximálva volt a meghívottak száma. További alapelvek, hogy lehetőleg „színes” legyen a küldöttség, azaz különféle országok sajtószervei legyenek részben. Íme, kik voltak a delegáció tagjai (zárójelben az általuk képviselt sajtótermék, illetve szervezet neve): Rajmund Klonowski (Kurier Wilenski), Kenneth Myntti (Vasabladet), Günther Rautz (MIDAS), Antje Walther (Flensburger Tageblatt), Marko Wenke (Serbske nowiny), Dézsi Ildikó (Szabadság), Holger Wermke (Allgemeine deutsche Zeitung für Rumänien), Moritz Windegger (Dolomiten), Szeghalmi Őrs (Bihari Napló).

Érdekes gyakorlatok

A Primorski kiadóvezetője a nyomdájukban

Az olaszországi kisebbségi sajtót tanulmányozva néhány számunkra érdekes részletre is felfigyelhettünk, amely közül néhány nálunk egyáltalán nem honos. Az ottani szlovének vezető lapja, a Primorski Dnevnik, amely egyébként látogatásunk során a fő házigazda szerepét is vállalta. Nos, ez az újság – szinte az összes kisebbségi médiumhoz hasonlóan – Rómától kapott állami támogatásból él. Ennek évi összege ötmillió euró. Gigantikus összeg – mondhatnánk. Azonban a fő főszerkesztője és kiadóvezetője megbeszélésünkön szkepticizmusát hangoztatta. Szerinte a pénz egyre kevesebb, mert a támogatás összege 1991 óta nem változott. További érdekesség, hogy a lapra csak egy évre lehet előfizetni, rövidebb időre nem. Ezzel együtt (vagy épp ezért) olvasóik többsége előfizető, és nem szabadárúsításban veszi az újságot. Az sem megszokott nálunk, hogy a tulajdonosok maguk az olvasók. A Primorski előfizetői közül háromezren részvényesei a kiadónak. Osztalékot azonban nem kapnak, hiszen az állami támogatás miatt a törvények ezt tiltják. Mindezzel együtt a lap vezetői nem úgy gondolkodnak, hogy az állami támogatás miatt nyugodtan hátrádkelhetnek. Sőt – számunkra szintén szokatlan módon – azzal próbálkoznak, hogy Szlovéniában is eladják az újságukat, amely ugyebár az olaszországi szlovén kisebbségnek szól. Mi több, ötletüket siker is koronázza: az anyaország velük határos régióiban ugyanis egyre több ügyfelük van.

Ott is divatos...

A romániai magyar sajtótól sem idegen az a gyakorlat, amit az olaszországi szlovének, illetve a szlovéniai olaszok újságírói hozzáállása terén tapasztalhattunk. Számos szerkesztőséget felkerestünk (olasz kisebbségi részről a La Voce del Popolo napilapét, szlovén oldalról a Primorski Dnevniket, a Novi Matajur, a Domot, a Radio Koper, illetve az olasz RAI médiabirodalom szlovén nyelvű rádió-, illetve tévéadóóját), s azt tapasztalhattuk, sokszor náluk is napirenden van az óvatosság, a finomkodás, sőt, az elhallgatás is megéss. Ez természetesen az ő nemzeti közösségeiket képviselő politikai tömörülések vonatkozásában értendő. A helyzetet legnyitabban és legrövidebben a Primorski Dnevnik fiatal újságírója, Aljosa Fonda foglalta össze. Azt kérdtük tőle, a saját lapjukban, illetve általában közösségeik orgánumaiban szokás-e szűkség esetén őszintén, nyíltan, fenntartások nélkül bírálni a kisebbségi szervezeteket. Válasza ez volt: „Őszintén szólva az egyik ilyen szervezet nagyon közel áll hozzánk, más szervezetek meg másokhoz, ezért megmondom nyíltan, akkor is, ha kínos, hogy a bírálatok szinte teljes egészében hiányoznak. Ez a helyzet az ilyesmit érintő kritikák hangvételével is...”

